

Nr 172

Utlåtande i anledning av motion om utredning angående utbildningen på barnavårdens område.

(2:a avd.)

I motionen II: 121 av fru Hörnlund och herr Carlstein har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att frågan om utbildningen på barnavårdsområdet blir föremål för utredning.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionen från *socialstyrelsen* och *skolöverstyrelsen*. Förstnämnda myndighet har inledningsvis förklarat sig instämma i motionärernas förslag om en utredning av olika problem rörande utbildningarna inom barnavårdens område. Som följd av den nuvarande splittringen inom nämnda område föreligger enligt styrelsen vissa svårigheter att bl. a. uppnå en tillräckligt hög utbildningskapacitet. Sett ur den enskilde individens synvinkel kan också den nuvarande uppdelningen av utbildningarna försvåra val av och övergång mellan olika utbildningsvägar. Styrelsen har vidare anfört följande.

Inom skolöverstyrelsen pågår f. n. arbete med utformning av läroplaner för vårdutbildningen inom mellanskolans ram. En arbetsuppgift är därvid att samordna nuvarande barnavårdsutbildningar. Tills vidare avses detta arbete dock ej omfatta en översyn av vissa utbildningar såsom förskolläraryrket, fritidspedagog- och socialpedagog-, ungdomsledar- och barnavårdsläraryrkesutbildningarna.

Socialstyrelsen finner det således angeläget att en utredning tillsätts som företar en översyn av de från mellanskolan fristående barn- och ungdomsvårdsutbildningarna. Motionärerna förordar även en samordning mellan vissa av de nämnda utbildningarna såsom förskolläraryrket, fritids- och socialpedagogutbildningarna. Socialstyrelsen anser också att dessa utbildningar har såväl en gemensam inriktning som ett likartat innehåll för arbete inom barnområdet. Vid en eventuell samordnad utbildning skulle dock en viss linjeindelning kunna vara tänkbar. I främsta hand bör översynen sålunda omfatta de tre första av de ovannämnda utbildningarna.

För närvarande är vidare ungdomsledarutbildningen mycket splittrad på olika organ och det bör också undersökas om inte en mer enhetligt utformad utbildning kan införas och eventuellt samordnas med övriga här nämnda utbildningar. Barnavårdsläraryrket skulle eventuellt kunna bli en renodlad läraryrkesutbildning. I detta sammanhang bör även utbildningen av viss personal till ungdomsvårdsskolorna beaktas.

De skillnader som föreligger i ovannämnda utbildningar, bl. a. vad avser

inriktningen på barn i olika åldrar, kan ej utgöra ett tillräckligt motiv för bibehållande av separata utbildningar. En gemensam utbildning som grund för pedagogisk verksamhet vid barnstugor, barnhem, hem för psykiskt utvecklingsstörda barn, hem för rörelsehindrade barn m. fl. torde också kunna bli resursbesparande. Dessutom skulle överflyttningar av personal inom olika verksamhetsområden underlättas. Utbildningsinnehållet borde mer än hittills inriktas på omhändertagande av något äldre barn respektive ungdomar. Spädbarnsproblematiken har fått dominera såväl praktikperioderna som teorin.

Praktik och teori måste även i en eventuell samordnad utbildning väl integreras. I olika sammanhang har socialstyrelsen framhållit att en samordning av barnpraktikplatserna borde komma till stånd. Inom skolöverstyrelsen har tidigare tillsatts en arbetsgrupp för att utreda tillgång på och lämplig fördelning av praktikplatser inom barnavården. Här aktuell utredning bör beakta behovet av praktik på olika barninstitutioner av såväl sjukvårdande som social karaktär och söka få en kartläggning och helst ett förslag till organisation av praktiken lokalmässigt sett. Här bör uppmärksammas de särskilda problem som föreligger med utnyttjande av så unga praktikanter inom vissa institutioner. Därvid bör beaktas vilka krav som måste ställas på handledarutbildningen. Det är även tänkbart att praktikcentra kan behöva inrättas.

Utredningen bör vidare undersöka vilken lämplig tilläggsutbildning som bör inrättas för de studerande som ämnar bli föreståndare (motsvarande personal i ansvarig ställning) vid alla slags institutioner för barn och ungdom. Socialstyrelsen finner nämligen det vara högst väsentligt att utbildningskapaciteten av institutionsledare ökas. Till barnområdets institutioner exklusive barnstugorna har hittills i första hand rekryterats socialpedagoger (förutom sjuksköterskor och barnavårdslärare). Nuvarande utbildningskapacitet till institutionsledare är helt otillräcklig. Rekrytering till en sådan utbildning skulle kunna vidgas till att även omfatta andra yrkeskategorier. Dessutom borde även inom detta område en så kallad lång väg skapas för personal som genomgått den grundläggande utbildningen inom yrkesskolans ram.

Motionärerna behandlar som en betydelsefull fråga kraven på förpraktik, intagningsålder m. m. Vid införandet av den nya yrkesutbildningen inom mellanskolans ram bortfaller dessa problem för denna. Socialstyrelsen instämmer i motionärernas krav på en översyn av behovet av förpraktik m. m. för inträde i här skisserad utbildning inom barn- och ungdomsvården. Vikten av ett uppnående av en betydligt mindre könsbunden rekrytering till barnavårdsområdet måste betonas. Styrelsen vill att denna del av utredningen prioriteras och hänvisar till förpraktikens slopande bl. a. i sjuksköterskeutbildningen.

Socialstyrelsen anser det vara högst väsentligt att motionärernas fråga om utbildningen av ledningspersonal för kommunernas barnstugeverksamhet beaktas. Med tanke på den fortsatta expansionen inom detta område är det önskvärt (se även socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 210 november 1968 ang. Kommunal familjedaghetsverksamhet) att kommunerna kan erhålla välutbildad personal för ledning och tillsyn av barnstugeverksamheten ur främst pedagogisk synvinkel. Vederbörande tjänsteman bör även handha vissa administrativa uppgifter om t. ex. personalrekrytering. Där emot bör planeringen av utbyggnaden av barnstugor, deras placering m. m.

ombesörjas av annan personal. I en kommande utredning bör således prövas såväl vilket innehåll en sådan utbildning skall ha som dess organisatoriska anknytning till någon barnpedagogisk (som tilläggsutbildning) eller samhällsvetenskaplig utbildning.

Socialstyrelsen anser slutligen att också frågan om huvudmannaskapet för utbildningarna på barn- och ungdomsvårdens område bör — med hänsyn till dess komplexitet — förutsättningslöst prövas.

Styrelsen vill i sammanhanget erinra om vad som anförts i direktiven till 1968 års barnstugeutredning. Utredningarna bör samråda bl. a. i fråga om dimensioneringen av personalen vid barnstugorna.

Socialstyrelsen tillstyrker en utredning enligt ovan om utbildningen på barn- och ungdomsvårdens område med beaktande av nämnda synpunkter. Socialstyrelsen förutsätter därvid att sådana statliga organ — som socialstyrelsen och skolöverstyrelsen — samt kommunförbunden, med hänsyn till sina speciella intressen i denna fråga, blir representerade i utredningen.

Skolöverstyrelsen som också ställt sig positiv till motionärernas yrkande har anfört i huvudsak följande.

De nuvarande läroplanerna för grundutbildningarna inom yrkesskolan, såsom yrkeskurser vid barnavårdsskola samt anstaltspedagogiska yrkeskurser för personal inom olika barnavårdsområden, är utarbetade enligt barnanstaltsutredningens förslag (Kungl. Maj:ts proposition nr 68 år 1964). De har successivt införts och prövats från år 1965 och tillämpas nu vid samtliga ifrågavarande kurser. Synpunkter på utbildningen har redovisats, varvid framhållits, att nuvarande utbildningar inte ger den önskade bredden i funktionsområdet, att den utbildade personalen blir alltför bunden till viss typ av institution och att de ifrågavarande yrkeskursernas innehåll inte heller ger tillfredsställande möjlighet till vidareutbildning.

Den av yrkesutbildningsberedningen föreslagna gymnasieskolan skall bl. a. omfatta en utbildningsgren för grundläggande barnavårdsutbildning. Skolöverstyrelsen utarbetar för närvarande läroplaner för de två årskurser, vilka i första hand skall förbereda för direkt yrkesverksamhet men även utgöra en grundläggande förutbildning för mer kvalificerade yrkesfunktionärer såsom barnavårdslärare, förskollärare, fritidspedagoger och socialpedagoger.

I olika sammanhang har fråga väckts om viss samordning av kvalificerade utbildningar inom barnavårdens område.

Yrkesutbildningsberedningen kommer i sitt betänkande över lärarutbildningen att aktualisera denna fråga, även om beredningens uppgift i det sammanhang som här avses närmast gäller att framlägga förslag till utbildning av lärare i barnkunskap.

Den tillsatta utredningen av övningslärarutbildningen (LUK) kommer att behandla nyss nämnda utbildning av barnavårdslärare.

Inom överstyrelsen pågår för närvarande utredning om ungdomsledarutbildningen samt utredning om viss samordning — främst i fråga om inträdeskrav och praktikplatser — av olika utbildningar inom barnavårdens område.

För förskolläraryrkesutbildningens del har frågan om möjligheten till såväl lokalmässig som viss annan samordning med utbildningen vid lärarhögskola fått aktualitet. Överstyrelsen som anser det angeläget att förutsättningarna för och den lämpliga omfattningen av en pedagogisk samordning av lärarutbildningarna vid lärarhögskola och förskoleseminarium utreds,

har 1969 tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ingående penetrera denna fråga.

I detta sammanhang vill överstyrelsen eftersom vissa av de utbildningar som berörs i motionen gäller blivande lärare mera allmänt betona vikten av att vid utformning och översyn av olika slag av lärarutbildning samordning kommer till stånd i största möjliga utsträckning, så att de grundläggande principerna kan bli mera enhetliga och möjligheterna till gemensamt resursutnyttjande bättre tillvaratas på såväl det personella som det materiella planet.

Flera av de i motionen nämnda utbildningarna behandlas således i av Kungl. Maj:t tillsatta utredningar och i arbetsgrupper inom skolöverstyrelsen. Överstyrelsen anser dock att en övergripande utredning med direktiv att behandla frågan om utbildningen inom barnavårdsområdet i nära samverkan med utredningarna på andra närliggande områden vore av stort värde, varför överstyrelsen tillstyrker motionärernas hemställan.

Utskottet. Motionärerna har ingående belyst den stora splittring som i olika hänseenden råder i fråga om utbildningen inom barnavårdens område. De har också hos remissinstanserna vunnit stöd för sin uppfattning att denna splittring gör det behövligt med en särskild översyn över barnavårdsutbildningen trots att åtskilliga av de frågor som aktualiserats i motionen äger nära samband med frågor som f. n. prövas i andra sammanhang. Även utskottet anser att det finns ett klart behov av en översyn och kartläggning av ifrågakvarande utbildningsområde men vill för sin del låta det stå öppet om det lämpligaste är att man för ändamålet, som motionärerna önskat, tillsätter en särskild kommitté. Vad utskottet nu anfört i anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge till känna för Kungl. Maj:t. Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen II: 121 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 2 december 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 174, dock att herr Nordstrandh (m) deltagit i stället för fru Sundberg (m).